

Історія української культури

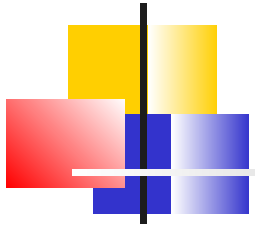
Культура українських земель ХІХ ст. Національно-культурне відродження

Лекція 5

Доц. Бадєєва Л.І.

Факультет навчання іноземних громадян,
кафедра українознавства, ХНУРЕ

Мета і завдання

- Ознайомитися з історичними умовами розвитку культури в XIX столітті.
- Розкрити сутність національного відродження та вказати його періодизацію.
- Охарактеризувати розвиток освіти та науки в XIX столітті.
- Ознайомитися з розвитком літератури, музичної та театральної культури в цей період.
- Охарактеризувати розвиток архітектури та мистецтва в XIX столітті.

План

- 1. Історичні умови розвитку української культури XIX ст.
- 2. Освіта та наука України в XIX ст.
- 3. Розвиток літератури, театральної та музичної культури.
- 4. Архітектура та образотворчі мистецтва.

Історичні умови розвитку української культури ХІХ ст.

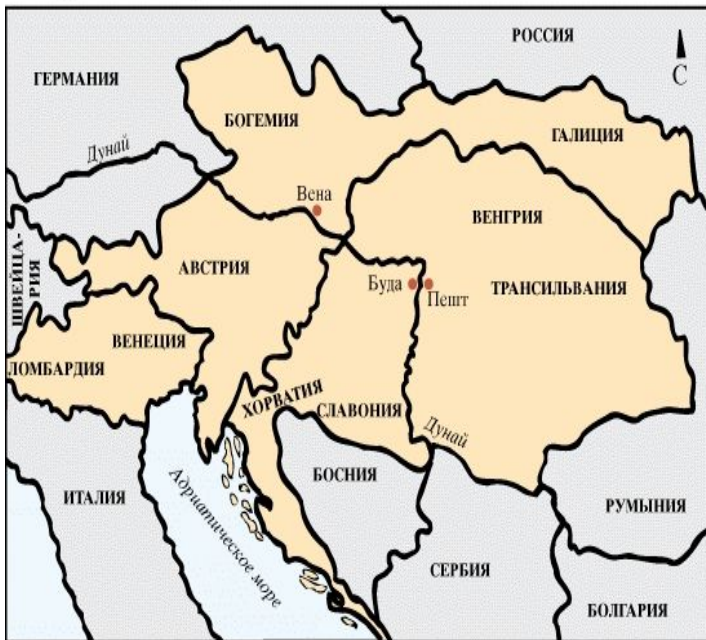
В кінці ХVІІІ ст. – на початку ХІХ ст. в підросійській Україні зароджується національно-культурний рух. Культурними передумовами відродження стали ідеї романтизму та слов'янської солідарності.

У ХІХ ст. розвиток української культури обумовлювався підпорядкуванням українських земель двом імперіям – Російській та Австро-Угорській.

Історичні умови розвитку української культури ХІХ ст.

Австрійська імперія, 1848

У 1848 р. Австрійську імперію охопила революція. Українці взяли в ній активну участь поряд з чехами, словаками, поляками, угорцями та іншими народами.

Українське національне відродження базувалося на досягненнях культури українського народу, традиції державності, матеріальної та духовної культури.

Історичні умови розвитку української культури ХІХ ст.

- **Етапи українського національного відродження:**
- **1. період збирання духовної спадщини або академічний етап (кінець ХVІІІ - 40-ві роки ХІХ ст.)**
- **2. Українофільський або культурницький етап (40-ві – 80-ті роки ХІХ ст.)**
- **3. Політичний етап (з кінця ХІХ ст.)**

Важливою передумовою національного відродження було збереження в Лівобережній та Слобідській Україні традицій державно-автономного ладу ХVІІІ ст.

Освіта та наука України в XIX ст.

- **В останні десятиліття XVIII ст. в колишній Гетьманщині прискорився процес руйнації української школи.**
- **Парафіяльні школи були єдиним доступним для соціальних низів навчальним закладом. Повітові школи були відкриті для дітей купців і міщан.**
- **Характерними рисами освіти в першій половині XIX ст. були панування релігійного виховання, заборона викладання українською мовою**

Освіта та наука України в XIX ст.

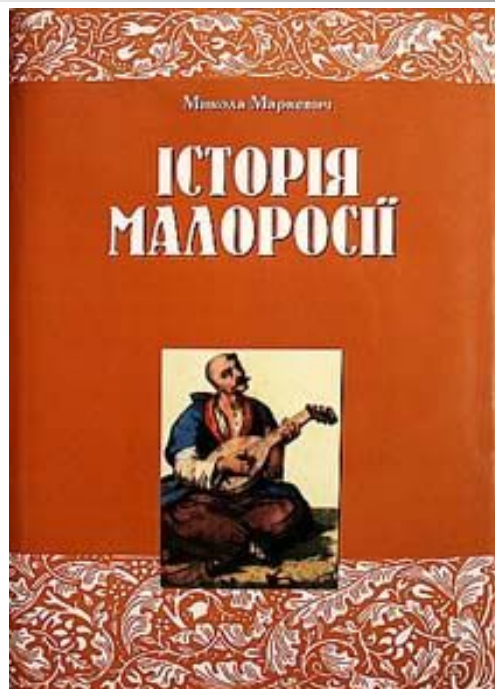

У 1834 р. в Києві був заснований другий в Україні університет

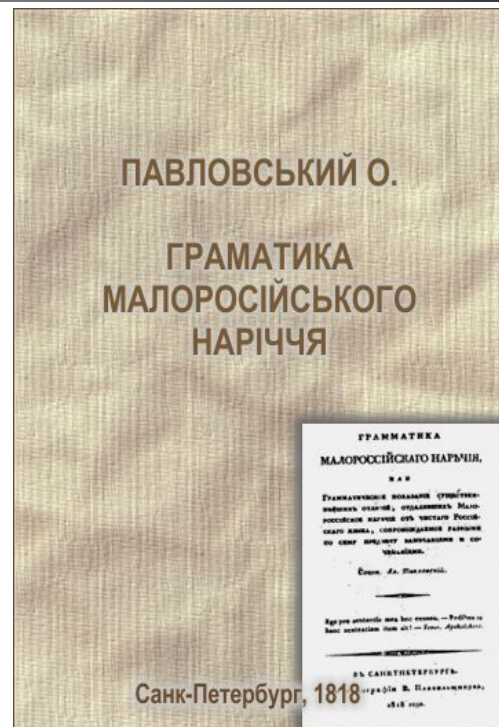

В період середини XIX ст. у Львівському університеті вдалося домогтися відкриття кафедри української мови та літератури на чолі з Л. Головацьким.

Освіта та наука України в ХІХ ст.

Друкуються перші наукові праці з історії України: «Історія Малої Росії» Н. Батиш-Каменського (1822 р.) та «Історія Малоросії» М. Маркевича (1842 – 1843 рр.)

Нова українська літературна мова була закріплена у підручнику «Граматика» викладача Харківського університету А. Павловського.

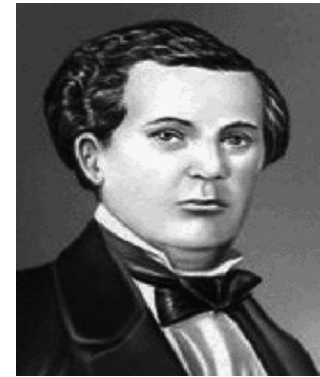
Розвиток літератури, театральної та музичної культури

Першою спробою створення української політичної організації було Кирило-Мефодіївське товариство, що існувало в Києві протягом чотирнадцяти місяців 1845 - 1846 рр. і було розгромлене жандармерією.

Освіта та наука України в XIX ст.

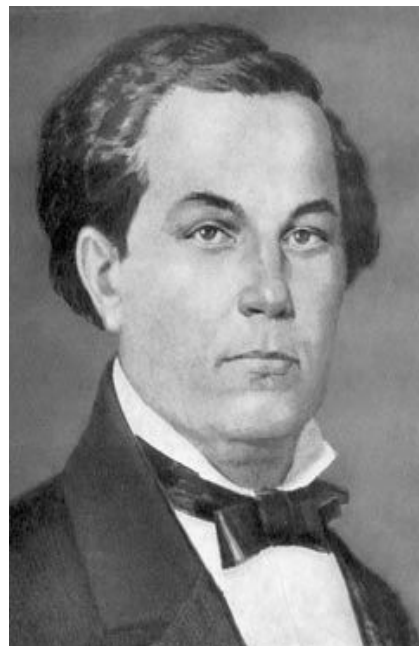

Саме в Харківському університеті виникло тісне коло вчених, що поклало початок національному відродженню.

Г. Квітка-Основ'яненко та П. Гулак-Артемовський разом з полтавчанином І. Котляревським стояли біля витоків нової української літератури.

17 січня 1805 р. перший в Україні університет був відкритий у Харкові Засновником

Розвиток літератури, театральної та музичної культури

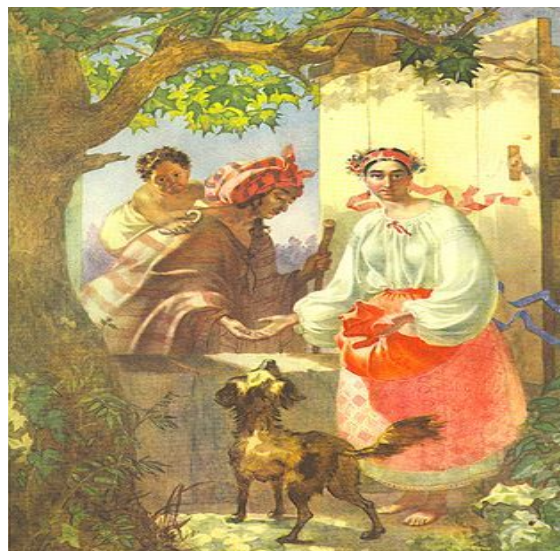
Гумористично-сатиричний напрям української літератури, піонером якого виступив І. Котляревський, був характерним також для творчості П. Гулака-Артемовського та Є. Гребінки.

У 1863 р. С. Гулак-Артемовський написав першу українську оперу «Запорожець за Дунаєм».

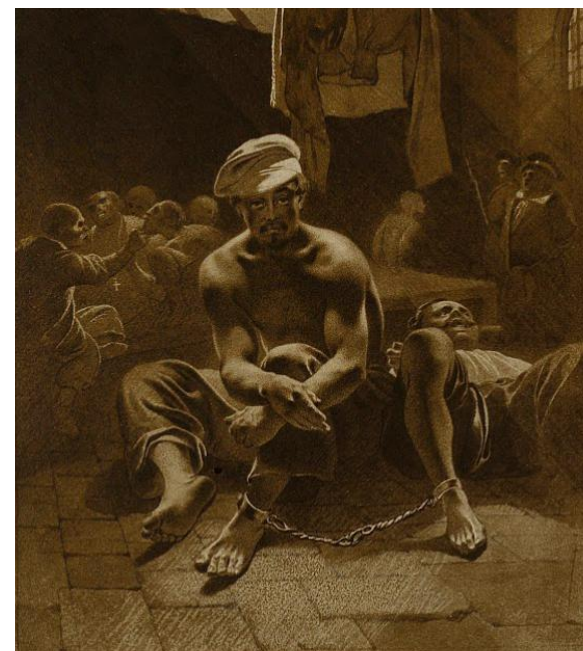
Розвиток літератури, театральної та музичної культури

У поезії Т. Шевченка знайшло повне вираження прагнення українського народу до свободи, звільнення від соціального та іноземного гніту.

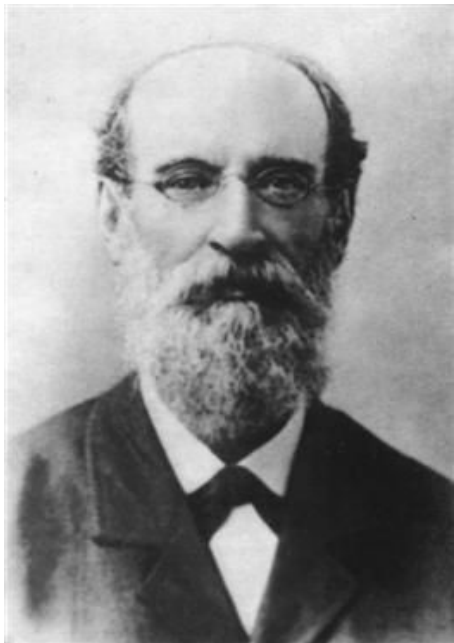
**Тарас Шевченко.
Циганка – ворожка.**

Тарас Шевченко. У в`язниці.

Розвиток літератури, театральної та музичної культури

1870-1880-і роки. Літературним балом правлять прозаїки європейського рівня:

Панас Мирний

Б. Грінченко

І. Нечуй-Левицький

Розвиток літератури, театральної та музичної культури

Видатний внесок у розвиток української літератури вніс І. Франко, творчість якого продовжувалася до першої світової війни.

І. Котляревський і Г. Квітка-Основ'яненко були також основоположниками українського театру.

1850–1860-х роках в Україні переважають аматорські музично-драматичні театри.

Розвиток літератури, театральної та музичної культури

У 1882 р. М. Кропивницький створив у Єлисаветграді першу на Лівобережній Україні національну професійну трупу за участю М. Заньковецької, М. Садовського, А. Максимовича та ін.

Розвиток літератури, театральної та музичної культури

Наприкінці століття виникли трупи М. Садовського, П. Саксаганського, І. Карпенка-Карого. Діяло кілька десятків українсько-російських труп.

Розвиток літератури, театральної та музичної культури

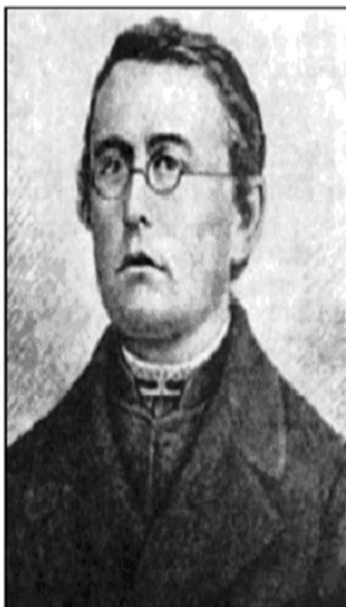

**Композитор
П. Ніщинський
написав музику до
творів
Т. Шевченка «Назар
Стодоля» і
«Вечорниці».**

**На новий рівень
вивів українську
класичну музику
композитор М.
Лисенко.**

Розвиток літератури, театральної та музичної культури

У 1862 р. М. Вербицький написав урочисту пісню на слова П. Чубинського «Ще не вмерла Україна».

У 1863 р. С. Гулак-Артемівський написав першу українську оперу «Запорожець за Дунаєм».

Архітектура та образотворчі мистецтва

Воронцовський палац (в стилі ампір; арх. Боффо)

Ампір, або "Стиль імперії"

Архітектура та образотворчі мистецтва

Романтичні тенденції у загальному масиві класицистичних архітектурних пам'яток характерні для замських палаців, парків та резиденцій заможних аристократів і поміщиків. Найвідомішим комплексом є Софіївка під Уманню – осідок графів Потоцьких.

Архітектура та образотворчі мистецтва

**парк
“Олександрія”
на березі Росі в
Білій Церкві,**

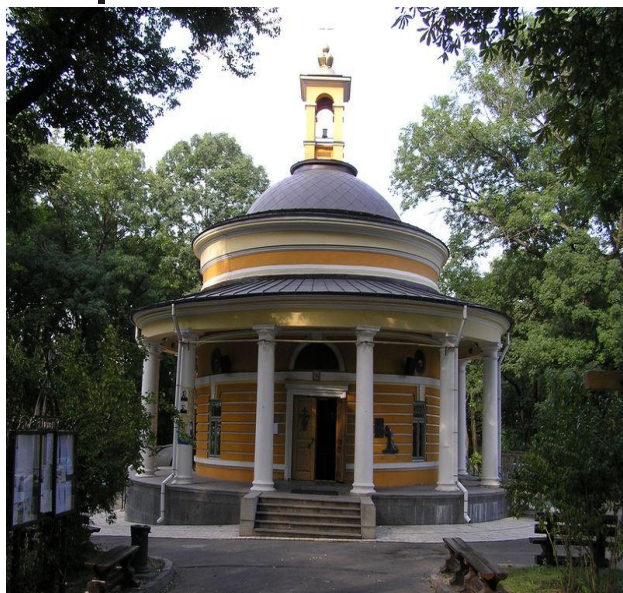

**палац Розумовського
в Батурині в
живописній
місцевості над
Сеймом,**

**палац Галагана в Сокирницях на
Чернігівщині, до якого прилягає
лісопарк площею 600 десятин**

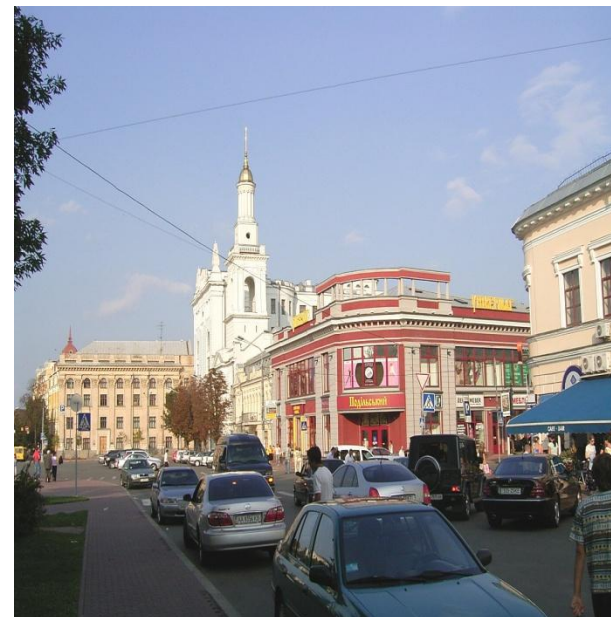
Архітектура та образотворчі мистецтва

**Церква –ротонда
на Оскольдовій
могилі(архітектор
А.Меленський)**

- **Пам'ятник на честь повернення Києву Магдебургського права (архітектор А. Меленський)**

- **Ансамбль Контрактової площі на Подолі (арх. А. Меленський)**

Архітектура та образотворчі мистецтва

Спорудження в Полтаві монумента на честь Полтавської перемоги (архітектор - Тома де Томон)

Успенський собор в Харкові (В.Васильєв, закінчив А.Тон)

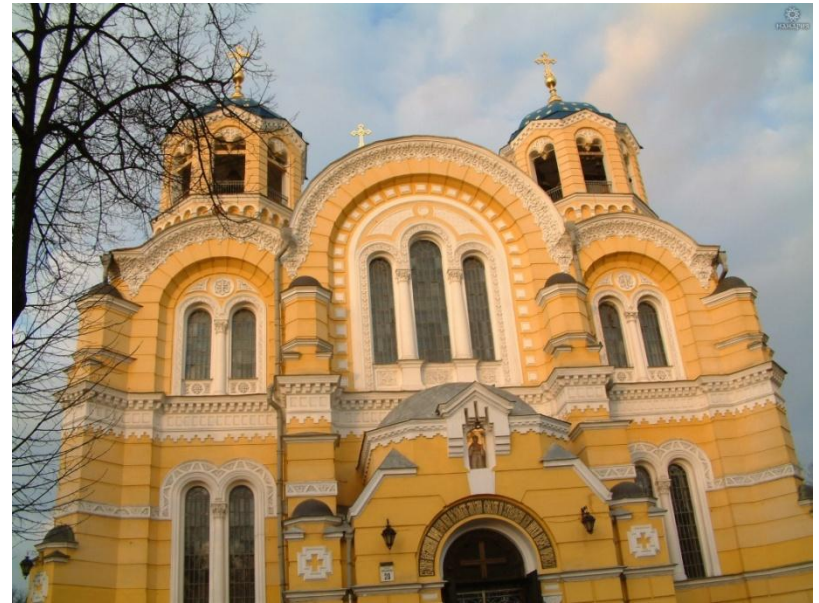

Елементи різних стилів автоматично змішувалися в одному будинку.

Архітектура та образотворчі мистецтва

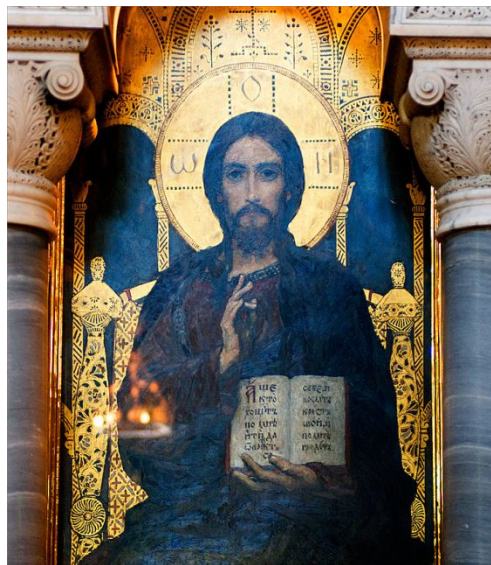
**Благовіщенський
кафедральний собор**

Володимирський собор

Собор розписувала група видатних митців: В. М. Васнецов, М. А. Врубель, М. В. Нестеров, П. А. Сведомській і В. А. Котарбінський під загальним наглядом професора А. В. Прахова. Прахов є автором проектів ряду деталей інтер'єру, зокрема - бронзових вхідних дверей. В оздобленні інтер'єру собору мозаїками брали участь і майстри з Венеції.

Васнецов Віктор Михайлович

Ісус Христос

Богородиця

Архітектура та образотворчі мистецтва

Нестеров Михайло Васильович

Ісус Христос

Богородиця

Архітектура та образотворчі мистецтва

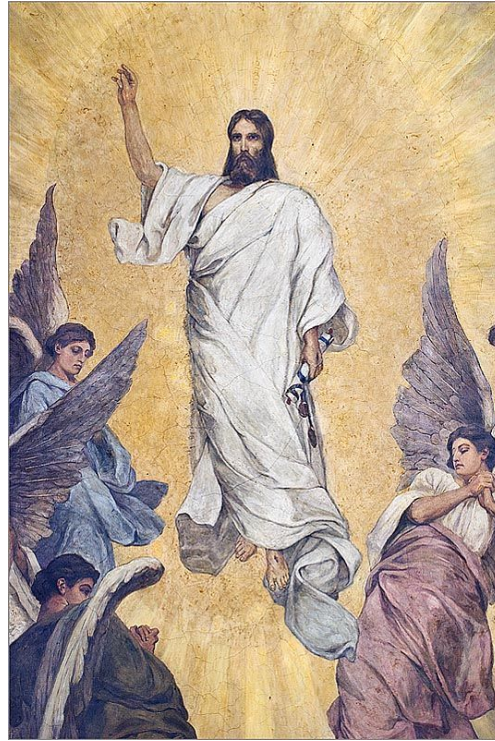
Котарбінський Вільгельм Олександрович

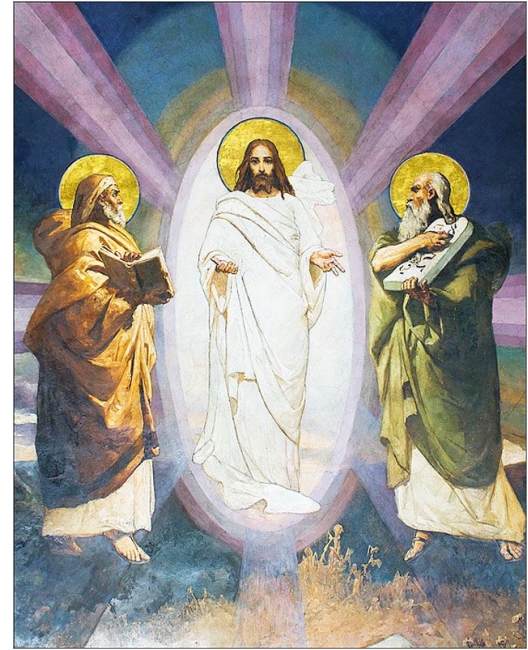
Суд Пілата

Архітектура та образотворчі мистецтва

СВЕДОМСЬКИЙ Павло Олександрович

Вознесіння Христа

Преображення Господнє

Архітектура та образотворчі мистецтва

Адріан Прахов

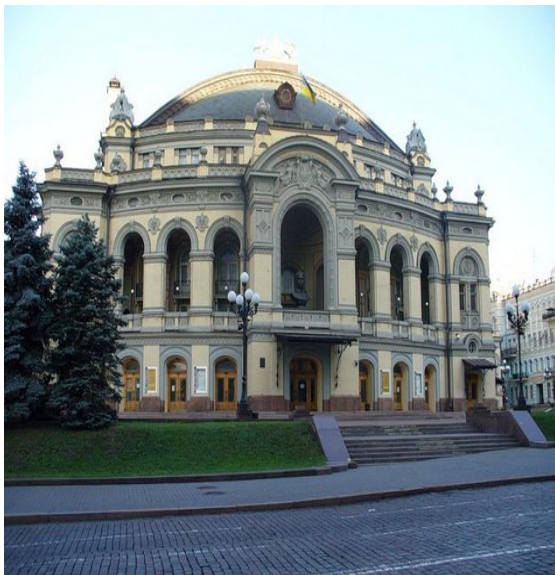
інтер'єр

Мармуровий іконостас, виконаний за ескізами Адріана Прахова

Архітектура та образотворчі мистецтва

У стилі віденського ренесансу побудовані оперні театри
Одеси, Києва, Львова.

Архітектура та образотворчі мистецтва

В. Тропінін (1776-1857)

**Устим Кармалюк
«Українець»**

1820-х

«Дівчина з Поділля»

Портрет сина, 1818

Архітектура та образотворчі мистецтва

**Портрет І.К.
Айвазовського
(1817-1900) роботи
О. Тирянова (1841)**

**Порт Одеси на Чорному морі, худ. І.К.
Айвазовський, 1852**

Архітектура та образотворчі мистецтва

У другій половині XIX ст. в жанрі портрета працювали талановиті українські художники В.Маковський, М.Рачков та ін.

Архітектура та образотворчі мистецтва

У 1960-х роках частина української молоді, яка вчилася в Петербурзькій художній академії, виступила проти академізму в живописі.

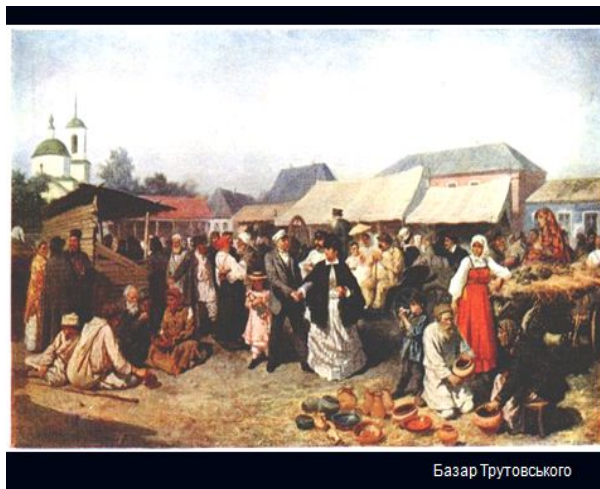

Фото 1886. Стоять: Г.Г. Мясоєдов, К.А. Савицький, В.Д. Поленов, Е.Е. Волков, В.И. Суриков, И.И. Шишкин, Н.А. Ярошенко, П.А. Брюллов та інші.

Архітектура та образотворчі мистецтва

**Один з організаторів товариства
Костянтин Трутовський
(1826-1893) написав кілька
картин на українську тематику:**

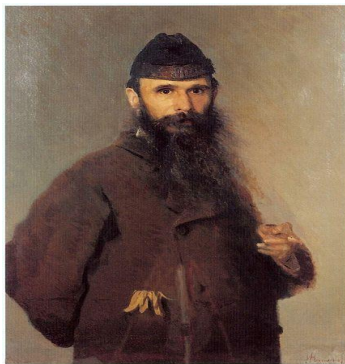

Базар Трутовського

Ярмарок Трутовського

Архітектура та образотворчі мистецтва

**Литовченко
Олександр
Дмитрович (1835 -
1890) -
український
історичний
живописець
Російської імперії**

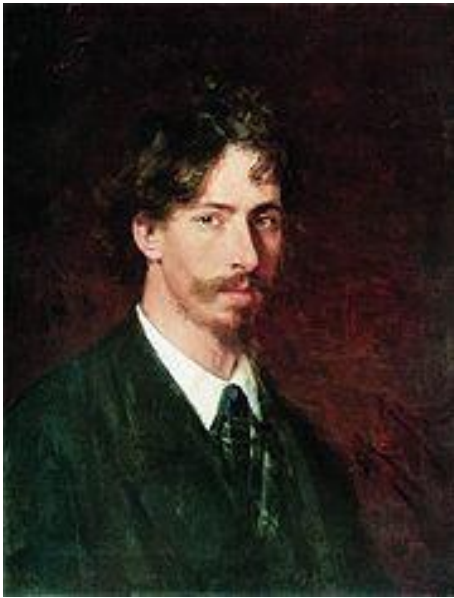

**Іван Грозний показує
свої скарби
англійському послу
Герсею**

**Італійський посланник
Кальвуччі змальовує
улюблених соколів
царя Олексія
Михайловича**

Архітектура та образотворчі мистецтва

**Інший учасник виставок
передвижників - видатний
російський художник І. Рєпін
(1844-1930)**

Ілля Рєпін Автопортрет, 1878

**Рєпін І. Запорозжці пишуть листа
турецькому султанові.**

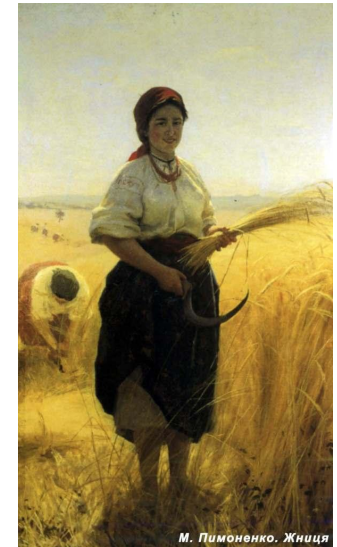
Українська хата, худ. І.Рєпін, 1880

Архітектура та образотворчі мистецтва

Пимоненко Микола (1862-1912)

У картині "Жниця" художник створив привабливий образ молоді селянки.

■ *«Пимоненко, не шукаючи ніякої реклами, спокійно та з любов'ю робить свою справу художнього прославлення рідної України з її життєрадісним і гарним народом», — написано в одній з ювілейних статей (1910 р.), присвячених 25-літтю творчої й педагогічної діяльності живописця.*

Архітектура та образотворчі мистецтва

На полотні "Збирання сіна на Україні" відтворено загальну картину праці селян і водночас прекрасно написано пейзаж.

**Микола Пимоненко -
Ворожіння**

Література

- **Абрамович С. Д. Світова та українська культура / С. Д. Абрамович. – Львів: Світ, 2004. – С. 300–316.**
- **Кордон М. В. Історія української культури: Навч. посібник / М. В. Кордон. – Львів: Магнолія, 2011. – С. 141–155, 158–180, 185–212.**
- **Лекції з історії світової та вітчизняної культури / За заг. ред. А. В. Яртися, С. М. Шендрика, С. О. Черепанової. – Львів: Світ, 1994. – С. 351–389.**
- **Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. – К.: АртЕк, 1999. – С. 308–331, 448–462.**
- **Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій / А. К. Бичко, Б. І. Бичко, Н. О. Бондар та ін. – К.: Либідь, 1992. – С. 191–211.**
- **Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник / За ред. Л. Є. Дещинського. – [4-те вид., перероб. і допов.]. – Львів: Бескид Біт, 2005. – С. 191–205, 231–247.**